

Київський славістичний університет
Закарпатська філія
Кафедра країнознавства та суспільних дисциплін

Мателешко Ю.П.

Навчальна програма з курсу
**„ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА
КРАЇН-ЧЛЕНІВ СПІВДРУЖНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ
ДЕРЖАВ”**

Підписано до друку 01.09.2008 р. Формат 145/215 V 60x90 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Cyr
Різограф. друк. Умов. друк. арк. 0,7
Наклад 50. Замовлення № 14
Ужгород, П.П. „Інватор”, вул. Мукачівська, 20

Ужгород – 2008

Мателешко Ю.П. Навчальна програма з курсу „Зовнішня політика Російської Федерації та країн-членів Співдружності Незалежних Держав”. – Ужгород, 2008

Рецензенти:

М.П.Матьовка, доктор історичних наук, професор

П.І.Білак, кандидат історичних наук, доцент

Схвалено на засіданні кафедри країнознавства та суспільних дисциплін Закарпатської філії КСУ 29 серпня 2008 р., протокол №1

7. Концепция внешней политики РФ // Международная жизнь. – 2000. – № 8-9.
8. Манилов В.О. О военной доктрине России // Международная жизнь. – 2000. – № 5. – С. 39-48.
9. Мыслящая Россия: Картография современных интеллектуальных направлений / Под ред. В.Куренного. – М., 2006.
10. Ратьковский И.С., Ходяков М.В. История России: XX век. – СПб., 2005.
11. Россия в мировой политике. – М., 2006.
12. Співробітництво Росії з НАТО / Підготував О.Семіков. – К., 2007.
13. Толстов С. Україна і Росія: новий ракурс // ЗС. – 2008. – березень. – С. 23-28.
14. Толстов С. Українсько-російські суперечності // ЗС. – 2008. – травень. – С. 9-13.
15. Україна та Росія: як зміцнити фундамент стратегічного партнерства: Збірник доповідей та статей. – К., 2008.
16. Хоскинг Дж. Россия и Русские: В 2 кн. – М., 2003. – Кн. 2.
17. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: Підручник. – К., 2006.
18. Матеріали сайтів www.revolution.allbest.ru,
www.window.edu.ru

23. Міжнародні конфлікти на теренах СНД.
24. Проблема російсько-грузинського протистояння.
25. Особливості зовнішньополітичної орієнтації Грузії.
26. Російсько-китайське стратегічне партнерство.
27. Росія і Білорусія в системі міжнародних відносин.
28. Проблеми зовнішньополітичної ізоляції Білорусії.
29. Азербайджано-вірменський конфлікт.
30. Проблеми Південної Осетії та Абхазії.
31. Зовнішньополітичний курс Молдови. Придністровська проблема.
32. Становище російської нацменшини на теренах СНД.
33. Особливості зовнішньополітичної орієнтації країн Середньої Азії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов И. Россия в мировой политике // Международная жизнь. – 2001. – № 5. – С. 3-9.
2. Івченко О. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1997.
3. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики / В.Ф.Салабай та ін. – К., 2006.
4. История России. XX век / А.Боханов и др. – М., 2001.
5. История России. 1917-2004: Учебное пособие для студентов вузов / А.С.Барсенков, А.И.Вдовин. – М., 2005.
6. Клепацкий Л. Дилеммы российской внешней политики // Международная жизнь. – 2000. – № 7. – С. 25-34.

ВСТУП

Курс „Зовнішня політика Російської Федерації та країн-членів Співдружності Незалежних Держав” вивчається згідно навчального плану підготовки спеціалістів зі спеціальності „Міжнародні відносини. Країнознавство”. На його засвоєння відводиться 54 години, в тому числі 20 годин лекцій та 16 годин семінарських занять (денна форма навчання) та відповідно 6 і 2 години для студентів заочної форми навчання. Решта часу відводиться на індивідуальну роботу студентів. По закінченні курсу проводиться іспит.

Мета дисципліни – оволодіння студентами основами теорії і практики світової політики та міжнародних відносин, знаннями зовнішньополітичних концепцій, принципів, цілей, стратегії і тактики зовнішньополітичної діяльності країн-членів СНД.

Визначена мета зумовила постановку наступних завдань:

- засвоєння наукової термінології та здійснення наукового аналізу процесів світового розвитку;
- вивчення основ зовнішньополітичних концепцій, принципів та головних напрямів діяльності РФ та країн-членів СНД на міжнародній арені;
- чітке розуміння зовнішньополітичних цілей країн, що входять до Співдружності Незалежних Держав, які впливають з їх національних інтересів;
- вміння об'єктивно оцінювати труднощі і проблеми, які виникають у взаєминах між державами-членами СНД;
- оволодіння знаннями, які дадуть змогу чітко бачити місце, роль та перспективи України у відносинах з Росією та іншими країнами „ближнього зарубіжжя”.

1. Розпад СРСР: причини та наслідки.

Історичні передумови розпаду Радянського Союзу. Економічні, політичні та духовно-культурні чинники розпаду СРСР. Початок „Перебудови”. Ліквідація монополії КПРС на владу. Зародження багатопартійності. Національне питання як каталізатор трансформаційних змін. „Парад суверенітетів”. Спроби порятунку СРСР, новий союзний договір. Державний переворот 19-21 серпня 1991 р., ДКНС. Український референдум та вибори 1 грудня 1991 р. Підписання Біловезьких угод 8 грудня 1991 р., припинення існування СРСР як суб'єкта міжнародного права. Нова геополітична ситуація. Економічні, політичні та національні труднощі, породжені розпадом СРСР. Специфіка переходу до ринкової економіки. Розірвання економічних зв'язків. Проблема поділу майна колишнього СРСР. Політична нестабільність. „Розповзання” ядерної зброї.

2. Створення Співдружності Незалежних Держав, цілі та принципи її діяльності.

Підготовка проекту статуту СНД. Протиріччя щодо статусу СНД: нова регіональна організація чи наддержавне утворення? Затвердження статуту Співдружності Незалежних Держав (1993 р.). Основна мета створення СНД. Загальні принципи взаємин країн-членів СНД. Положення про повноправне та асоційоване членство. Військово-політичне співробітництво. Попередження конфліктів та вирішення спірних питань. Ташкентський договір про колективну безпеку (1992 р.) Співробітництво в економічній, соціальній та культурній сферах. Керівні органи Співдружності. Рада Закордонних

1. Причини розпаду СРСР та утворення СНД.
2. СНД: проблеми та перспективи розвитку.
3. Зовнішня політика Росії в історичній ретроспективі.
4. Концепції зовнішньої політики Росії.
5. Основні напрямки зовнішньої політики РФ.
6. Основні етапи зовнішньої політики РФ.
7. Російсько-американські відносини.
8. Росія і Європа.
9. Росія і СНД.
10. Росія і країни Азійсько-Тихоокеанського регіону.
11. Українсько-російське стратегічне партнерство.
12. Етапи становлення російсько-українських відносин.
13. Проблеми російсько-українських стосунків та шляхи їх вирішення.
14. Особливості зовнішньополітичного курсу урядів Б.Ельцина.
15. Російська зовнішня політика на початку XXI ст.: пошук нових орієнтирів.
16. Нові риси зовнішньої політики Росії за президентства В.Путіна.
17. „Кольорові революції” на теренах СНД та Росія.
18. Основоположні документи стратегічного партнерства між Росією та ЄС.
19. Зовнішньополітичний курс президента Д.Медведєва.
20. Перша Чеченська війна та її наслідки.
21. Друга Чеченська війна: причини, хід, наслідки.
22. Терористичні загрози Росії та США: спільне та відмінне.

2. Зовнішня політика Киргистану.
3. Узбекистан на міжнародній арені.
4. Зовнішньополітичний курс Таджикистану.
5. Зовнішня політика Туркменістану.

VI. Країни-члени СНД в міжнародних організаціях.

1. СНД і ЄС.
2. Співробітництво країн-членів СНД з НАТО.
3. Країни СНД і ООН.
4. Відносини держав-учасниць СНД з іншими міжнародними організаціями.

VII. Проблеми російсько-українських відносин (кінець XX – початок XXI ст.).

1. Врегулювання територіальних питань.
2. Поділ майна колишнього СРСР.
3. Проблеми Чорноморського флоту.
4. Питання постачання російських енергоносіїв в Україну.
5. Торгово-економічні заборони та обмеження.

VIII. Зовнішня політика Республіки Молдова.

1. Основні пріоритети та напрямки зовнішньополітичного курсу Молдови.
2. Співробітництво в рамках СНД.
3. Молдова і Румунія.
4. Зовнішні зв'язки із Західними країнами.
5. Україно-молдавські стосунки.

справ. Міжпарламентська асамблея. Економічний союз. Питання асоційованого членства України. Декларація про повагу до суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості кордонів держав-учасниць СНД (1994 р.). Концепція колективної безпеки (1995 р.). Проблеми додержання цілей та принципів діяльності СНД. „Економізація зв'язків”.

3. Концепції зовнішньої політики Російської Федерації.

Євроатлантизм. Інтеграція Росії в існуючі структури Західного світу. А.Козирев. Ліберали. Ліквідація імперіалістичних структур. Стратегічне партнерство з США. Великодержавництво. Антизахідно-націоналістична концепція відродження колишньої величі Росії. Комунисти, націоналісти. „Ближнє зарубіжжя”. Дві моделі інтеграційної політики на пострадянському просторі. Багатополярна концепція. Встановлення світового порядку з декількома полюсами. Офіційна позиція. Росія – регіональна наддержава. Ліберальний імперіалізм. Росія – майбутня ліберальна імперія, що відновлює свій вплив у світі за рахунок економічної переваги. Економічна еліта Росії. А.Чубайс. Ізоляціонізм. Мінімізація контактів із зовнішнім світом. Проголошення автаркії.

4. Зовнішня політика Росії в 90-х рр. XX ст.: проблеми включення до нової системи міжнародних відносин.

Формування концепції. Особливості правління Б.Єльцина. Голови Міністерства закордонних справ – А.Козирев та Є.Примаков. Російсько-американські відносини. Декларація президентів Росії і США (1992 р.). Хартія російсько-американського партнерства і дружби (1992 р.). Договір про скорочення стратегічних наступальних

озброєнь (1992 р.). Проблеми стосунків з НАТО та його розширення на Схід. Приєднання до програми „Партнерство в ім'я миру” (1995 р.). Підписання Основоположного акту про взаємовідносини, співробітництво та безпеку між РФ та НАТО (1997 р.). Створення ради Росія – НАТО та проблеми її діяльності. Ставлення до „доктрини Клінтона” та бомбардувань Югославії. Участь в діяльності Організації безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Росія і ЄС. Торгово-економічне співробітництво. Угода про партнерство і співробітництво між ЄС і РФ. Вхід до Ради Європи (1996 р.). Політичне та економічне співробітництво з країнами Центрально-Східної Європи. Проблеми відносин з країнами-членами СНД. Стратегічний курс Росії з державами-учасниками Співдружності Незалежних Держав (1995 р.). Еволюція поглядів щодо наділення органів СНД наднаціональними повноваженнями.

5. Нові риси зовнішньої політики Росії на початку XXI ст.

Відставка Б.Єльцина та прихід до влади В.Путіна (2000 р.). Зміцнення держави. Створення федеративних округів. Реформа верхньої палати парламенту – Ради Федерації. Формування в Державній Думі стійкої пропрезидентської більшості. Затвердження державних символів Росії (2000 р.). Боротьба з олігархами. Концепція національної безпеки. Військова доктрина. Концепція зовнішньої політики (2000 р.). Прагматизм – основна риса російської зовнішньої політики. Основні напрямки співробітництва: західний, східний, СНД. Значення подій 11 вересня 2001 р. для подальшого розвитку міжнародних відносин. Агресія США проти Іраку та позиція Росії (2003 р.). Договір про скорочення стратегічних наступальних потенціалів. Курс на зближення із Західною Європою та США.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

I. Основні напрямки співробітництва країн-членів СНД.

1. Політичне співробітництво.
2. Економічна співпраця.
3. Відносини в галузі освіти, науки, культури.
4. Проблеми взаємовідносин країн-членів СНД.

II. Білорусія в системі міжнародних відносин.

1. Особливості зовнішньополітичної діяльності урядів С.Шушкевича та О.Лукашенко.
2. Відносини з Росією. Російсько-білоруський союз.
3. Співпраця з іншими членами СНД.
4. Проблеми зовнішньополітичної ізоляції Білорусії.

III. Зовнішня політика країн Закавказзя.

1. Зовнішньополітичний курс Азербайджану.
2. Зовнішня політика Вірменії.
3. Проблеми зовнішньополітичної орієнтації Грузії.

IV. Міжнародні конфлікти на теренах СНД.

1. Нагірний Карабах.
2. Придністровська проблема.
3. Південна Осетія та Абхазія – самопроголошені республіки.
4. Чеченська проблема.

V. Зовнішня політика країн Середньої Азії.

1. Казахстан в системі міжнародних відносин.

ядерної зброї. Приєднання до ДНЯЗ. Співробітництво з ОБСЄ, МАГАТЕ і НАТО. Приєднання до Договору про колективну безпеку (ДКБ). Ініціатива скликання Наради про взаємодію і міри довіри в Азії (НВМДА). Участь в роботі „Шанхайської п'ятірки”. Казахстан і СНД. Договір про створення Єдиного економічного простору між Казахстаном, Киргистаном і Узбекистаном (1994 р.). Договір по Європейській енергетичній хартії (1994 р.). Створення Євразійського економічного союзу (2000 р.). Специфіка зовнішньої торгівлі. Залучення інвестицій в економіку Казахстану. Визнання Радою ЄС Казахстану як держави з ринковою економікою.

Проблеми відносин з Грузією та Росією на фоні „кольорових революцій”. Самміт „Великої вісімки” в Санкт-Петербурзі (2006 р.). Проголошення закону „трех Е”. П'ять принципів зовнішньої політики президента Д.Медведева (2008 р.).

6. Росія і Європейський Союз.

Основоположні документи співробітництва між РФ і ЄС. Угода про партнерство і співробітництво (УПС) між Росією і ЄС (1994) як основний документ їх взаємовідносин. Секторні угоди, прийняті на основі УПС, що розвивають її положення в різних сферах взаємодії РФ і ЄС. „Дорожні карти” по чотирьом спільним просторам – документи програмного характеру, що не мають обов'язкової юридичної сили. Спільна стратегія Європейського союзу щодо Росії (1999 р.). Стратегія розвитку відносин Російської Федерації з Європейським союзом на середньострокову перспективу (2000-2010 рр.). Перспективи економічної співпраці. Співробітництво у сфері безпеки. Проблеми у відносинах Росія – ЄС.

7. Росія і країни Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Геополітичні перспективи співробітництва з державами регіону. Російсько-китайське стратегічне партнерство. Пекінська декларація (1992 р.). КНР – один із основних торгових партнерів Росії. Проблеми врегулювання прикордонних питань. Договір про східну ділянку російсько-китайського кордону (1991 р.). Договір про західну ділянку російсько-китайського кордону (1994 р.). Створення „Шанхайської п'ятірки” (1997 р.). Шанхайські форуми – зустрічі керівників для обговорення питань прикордонного співробітництва. Декларація про багатополарний світ та формування нового

міжнародного порядку (1997 р.). Відносини РФ з Японією. Питання про приналежність південної частини Курильських островів. Токійська декларація (1993 р.). Зустріч „без краваток” Б.Єльцина та Р.Хасімото (1997 р.). Росія і Південна Корея. Договір про дружбу і співробітництво (1992 р.). Участь в діяльності Організації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) та Азійсько-Тихоокеанської економічної ради (АТЕР). Випробування Північною Кореєю ядерної зброї (2006 р.) та позиція Росії. Відзначення року Росії в Китаї (2006 р.).

8. Українсько-російське стратегічне партнерство: історія становлення, проблеми та перспективи.

Поняття „стратегічного партнерства” та його відбиття в офіційних документах. Етапи становлення двосторонніх відносин. 1990 р. – середина 1992 р. – пошуки оптимальної формули українсько-російських взаємин. Середина 1992 р. – 2000 р. – зародження та формалізація формули українсько-російського партнерства. 2001 р. – 2004 р. – поглиблення українсько-російського стратегічного партнерства. Із 2005 р. – погіршення українсько-російських відносин. Тенденції торгового партнерства. Хронічні проблеми українсько-російських стосунків: питання постачання і транзиту російських енергоносіїв, зняття вилучень та обмежень з режиму вільної торгівлі, завершення правового оформлення міждержавного кордону і врегулювання міграційних проблем, поділ закордонного майна колишнього СРСР.

9. Перша та Друга Чеченські війни.

Причини та передумови першої Чеченської війни (1994-1996

рр.). Режим Д.Дудаєва. Основні військові операції. Захоплення загоном Ш.Басаєва лікарні в м. Будьоновськ та його наслідки. Падіння авторитету Б.Єльцина. Виборча кампанія 1996 р. Укладення тимчасового перемир'я. Відновлення військових дій. Перемоги чеченських боевиків. Завершення війни. Підписання Хасавюртського мирного договору. Поразка Росії. Політичні та економічні наслідки. Жертви. Передумови другої Чеченської війни (1999-2002 рр.). Економічна катастрофа Чечні. Торгівля людьми. Вторгнення загонів Басаєва та Хаттаба в Дагестан, початок війни. Анулювання Хасавюртських угод. Офіційна та неофіційна версії ведення військових дій у Чечні. Ставлення російської громадськості до війни та „осіб кавказької національності”. Захоплення російськими військами Грозного (2000 р.). Перенесення операції в гірські райони Чечні. Поповнення чеченських загонів. „Діти війни”. Проблема біженців. Ставлення Західних країн до війни. „Чеченський самміт”. Створення державних органів влади в Чечні. Трагедія „Норд-Осту” (2002 р.). Початок конституційного процесу в Чечні.

10. Особливості зовнішньополітичної орієнтації країн Середньої Азії (на прикладі Казахстану).

Стратегія зовнішньополітичного курсу Республіки Казахстан. Принципи зовнішньої політики: багатовекторність, зміцнення глобальної і регіональної безпеки, розвиток регіонального співробітництва. Співробітництво з міжнародними організаціями. Казахстан і ООН. Здобуття членства в Економічній і Соціальній Комісії для Азії і Тихого Океану (ЕСКАТО). Угода про партнерство і співробітництво між Республікою Казахстан і європейськими співтовариствами та їх державами-членами (1995 р.). Відмова від